

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/73718>

Please be advised that this information was generated on 2021-03-07 and may be subject to change.

Nederlanderschap met borrelnootjes

De totstandkoming en praktijk van de naturalisatieceremonie

Betty de Hart & Ricky van Oers*

1. Inleiding

Behalve voor het vreemdelingenrecht, heeft Kees Groenendijk altijd sterke belangstelling gehad voor de empirie van het nationaliteitsrecht, hetgeen blijkt uit diverse artikelen van zijn hand en door hem geïnitieerde en begeleide onderzoeken.¹ Dit artikel bouwt voort op de traditie van zijn onderzoek naar nationaliteitsrecht met aandacht voor de totstandkomingsgeschiedenis en de praktijk van het nationaliteitsrecht.

Sinds 1 oktober 2006 geldt als verplichting voor verlening van de Nederlandse nationaliteit door naturalisatie of optie dat de kennisgeving van de nationaliteitsverlening in ontvangst wordt genomen tijdens een naturalisatieceremonie.² Gemeenten zijn vanaf 1 januari 2006 verplicht dergelijke ceremonies te organiseren. De eerste landelijke naturalisatiedag vond plaats op 24 augustus 2006. Naar verwachting in 2008 zal de naturalisatiedag of optant tevens een zogenaamde verklaring van verbondenheid dienen af te leggen. In dit artikel staat de vraag centraal welke betekenissen aan de ceremonie worden verleend en welke rol opvattingen over nationale identiteit hierin spelen.

Nationale identiteit is grofweg op twee manieren uit te drukken. De eerste uitdrukingsvorm van nationale identiteit, onder meer voorgestaan door Paul Scheffer, gaat ervan uit dat de eenheid van de nationale Nederlandse identiteit benadrukt en symbolisch uitgedrukt dient te worden. In de tweede uitdrukingsvorm van nationale identiteit pleit Dick Pels, is er ruimte voor diversiteit en samengestelde identiteiten. Scheffer wil zekerheid over de harde kern van de natie, terwijl Pels een onzeker idee over Nederland voorstaat.³

* Centrum voor Migratierecht/Instituut voor Rechtssociologie, Radboud Universiteit Nijmegen. De titel van dit artikel is geïnspireerd op het krantenbericht 'Nederlanderschap met borrelnoot', *Algemeen Dagblad*, 23 mei 2002.

1 Zie bijvoorbeeld Groenendijk, C. & E. Heijs (2001), 'Immigration, Immigrants and nationality law in the Netherlands, 1945-98', in R. Hansen & P. Weil (eds.), *Towards a European Nationality: Citizenship, Immigration and Nationality Law in the EU*, 143-172. Basingstoke: Palgrave; Heijs, E. (1995), *Van Vreemdeling tot Nederlander: de Verlening van het Nederlandschap aan Vreemdelingen 1813-1992*. Amsterdam: Het Spinhuis; Böcker, A., K. Groenendijk & B. De Hart (2005), 'De toegang tot het Nederlandschap. Effecten van twintig jaar beleidswijzigingen', *Nederlands Juristenblad* 80 (3): 157-164 en Van Oers, R. (2006), *de Naturalisatietoets geslaagd? Een Onderzoek naar de Totstandkoming en Effecten van de Naturalisatietoets*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

2 Voor naturalisatie of optie in het buitenland geldt de verplichting sinds 1 januari 2007. Besluit van 5 juli 2006 tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van het Besluit van 19 mei 2006 tot wijziging van het Besluit verkrijging en verlies Nederlandschap, *Staatsblad* 2006, 323.

3 Dick Pels, 'De Hollandse Tuin, of hoe de Nederlandse leeuw worstelt met zijn identiteit', in C.C. van Baalen et al, *Jaarboek Parlementaire Geschiedenis* 2007, p. 13-24.

De vraag voor dit artikel is hoe de Nederlandse identiteit tot uitdrukking komt in debatten over en de praktijk van de ceremonie. Is de invoering van de ceremonie per definitie een manier om een sterke nationale identiteit uit te drukken of past een ceremonie ook in een natie met een 'lichte' nationale identiteit?

Politieke debatten en mediadebatten zijn onderzocht aan de hand van de volgende deelvragen: Welke doelen worden aan de ceremonie toegeschreven? Welke opzet zou de ceremonie moeten hebben? Hoe wordt de ceremonie beoordeeld? Na een uiteenzetting van de regulering van de ceremonie en de totstandkomingsgeschiedenis aan de hand van politieke debatten, worden de mediadebatten en de praktijk van de gemeenten die de ceremonies organiseren onderzocht.

2. De bekendmaking van het naturalisatiebesluit tijdens een ceremonie

De naturalisatieceremonie is ingevoerd door wijziging van het Besluit Verkrijging en Verlies van het Nederlanderschap, niet door wetswijziging. In de Nota van Toelichting geeft de wetgever aan dat de artikelen 21 en 23 van de Rijkswet op het Nederlanderschap de wettelijke grondslag bieden om bij algemene maatregel van bestuur nadere regels tot uitvoering van de RWN te stellen. De wetgever ziet de ceremonie, waarop de naturalisandus of optant verplicht aanwezig dient te zijn om de Nederlandse nationaliteit te verkrijgen, dus niet als een nadere voorwaarde voor verkrijging van het Nederlanderschap. De bekendmaking van het besluit tot verlening van het Nederlanderschap valt onder de verdere administratieve behandeling van het naturalisatieverzoek of de optieverklaring, nu het hier gaat om de bekendmaking van een beschikking.⁴

De auteurs Van Hattum & Winter betwijfelen of de artikelen 21 en 23 voldoende wettelijke grondslag bieden voor de naturalisatieceremonie.⁵ Gaat het wel om uitvoering van de RWN of gaat het om een nieuwe inburgeringsverplichting waaraan moet worden voldaan voordat het Nederlanderschap wordt verleend? De gronden waarop de Nederlandse nationaliteit wordt verkregen en verloren worden immers uitputtend in de wet geregeld, aldus Van Hattum en Winter.

De ceremonie is ook van toepassing op personen die voorafgaand aan de inwerkingtreding van het gewijzigde Besluit reeds hun verzoek om naturalisatie of de optieverklaring hebben ingediend. De verplichte ceremonie geldt voor iedereen waarvan de beschikking is getekend op de dag nadat het gewijzigde Besluit in werking is getreden.⁶ Deze verlening van terugwerkende kracht wordt gelegitimeerd met verwijzing naar de gelijkheid en rechtszekerheid.⁷ Dit bevestigt opnieuw dat de wetgever de ceremonie niet ziet als een voorwaarde voor naturalisatie, maar als uitvoering van de bekendmaking van de beschikking tot verlening van de Nederlandse nationaliteit. Wanneer we echter met de auteurs Van Hattum en Winter ervan uitgaan dat de ceremonie een

4 Besluit van 19 mei 2006 tot wijziging van het Besluit Verkrijging en Verlies Nederlanderschap, *Staatsblad* 2006, 250, Nota van toelichting p. 8.

5 W. Van Hattum & H. Winter, 'De naturalisatieceremonie: een nieuwe ongeschreven inburgeringsplicht?', *Migrantenrecht* 2006, afl. 8, pp. 292-293.

6 Besluit van 19 mei 2006, Artikel II.

7 Nota van Toelichting, toelichting bij artikel II, p. 17.

nieuwe verplichting in het leven roept, worden betrokkenen dus geconfronteerd met een nieuwe verplichting die later in de procedure wordt toegevoegd.

Wanneer we de ceremonie wel beschouwen als een wijze van uitreiking, dan is de vraag aan de orde of de overheid van de betrokkene wel een actieve handeling mag verwachten om het besluit bekend te kunnen maken en daar vervolgens de sanctie van niet-inwerkingtreding van het besluit aan te verbinden. Artikelen 3: 40 en 3: 41 Awb roepen immers de verplichting voor de overheid in het leven om het besluit op de meest geschikte wijze bekend te maken. Uitreiking kan de meest geschikte manier zijn, maar als iemand niet naar de ceremonie kan komen, rust op het bestuursorgaan de plicht (ingevolge 3: 41 Awb) om het besluit op andere wijze bekend te maken.⁸

Voor de invoering van de verklaring van verbondenheid zal wel de Rijkswet op het Nederlanderschap worden gewijzigd, omdat het hier gaat om een wettelijke essentiële voorwaarde waaraan een persoon die het Nederlanderschap wil verwerven, zal moeten voldoen.⁹ Het wetsvoorstel voorziet erin dat de optant of naturalisandus reeds bij zijn optieverklaring of naturalisatieverzoek aangeeft bereid te zijn de verklaring van verbondenheid af te leggen. De verklaring zelf dient dan tijdens de ceremonie te worden afgelegd. Er worden dus twee verplichtingen ingevoerd: de verplichting tot bereidverklaring van de eed en de verplichting de eed daadwerkelijk af te leggen. Wordt de verklaring van verbondenheid niet afgelegd, dan zal het besluit tot bevestiging van de optie-verklaring niet kunnen worden uitgereikt en wordt het Nederlanderschap niet verkregen. Vrijstelling van de verplichting de verklaring af te leggen is alleen mogelijk indien iemand niet in staat is de eigen wil te bepalen of te uiten, of aan personen die als gemachtigden tijdens de ceremonie optreden.¹⁰

3. Het verplichte karakter van de naturalisatieceremonie

De naturalisandus of optant is verplicht om op de ceremonie aanwezig te zijn om de beschikking waarbij de Nederlandse nationaliteit is verleend, in ontvangst te nemen. Wanneer de optieverklaring door de optant is afgelegd en door de bevoegde autoriteiten bevestigd, of het naturalisatieverzoek is ingediend en is bepaald dat aan alle voorwaarden is voldaan, treedt de bevestiging van de optie of het naturalisatiebesluit pas in werking door de uitreiking ervan tijdens de ceremonie, met terugwerkende kracht tot het moment waarop de optiebevestiging of het naturalisatiebesluit is gedagtekend.¹¹ Dat betekent dat de vraag of iemand aan de voorwaarden voor optie of naturalisatie voldoet, wordt beoordeeld naar het moment waarop het besluit wordt genomen. Wanneer de naturalisandus tussen het moment waarop het naturalisatiebesluit is genomen en

⁸ Met dank aan Dènes Jansen.

⁹ Wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap ter invoering van een verklaring van verbondenheid en tot aanpassing van de regeling van de verkrijging van het Nederlanderschap na erkenning, 30 584, nr. 3, Memorie van Toelichting, p. 1.

¹⁰ De enige groep personen voor wie de verklaring in het algemeen niet geldt betreft voormalig Nederlandse vrouwen die hun door huwelijk verloren Nederlandse nationaliteit door optie herkrijgen op grond van art 28 RWN. TK 30 584, nr. 2 Voorstel van Rijkswet, artikel I J, MvT, p. 10 onder J.

¹¹ Artikel 60a en 60b, gewijzigd Besluit Verkrijging en verlies Nederlanderschap.

de ceremonie bijvoorbeeld een inbreuk op de openbare orde pleegt, kan niet alsnog de Nederlandse nationaliteit worden geweigerd. Wanneer iemand tussen het moment van de beschikking en de ceremonie komt te overlijden en de beschikking niet kan worden uitgereikt, wordt de overledene toch Nederlander, met de daaraan verbonden rechtsgevolgen voor eventuele gezinsleden.¹²

Betrokkenen worden tot drie maal opgeroepen op de ceremonie te verschijnen.¹³ Wie geen van deze keren verschijnt, kan zich binnen een jaar vanaf de datum van het besluit alsnog melden voor uitreiking. Wanneer de optant of naturalisandus niet binnen een jaar na de beschikking tijdens de ceremonie de beschikking uitgereikt heeft gekregen, komt de beschikking van rechtswege te vervallen.¹⁴ Hiertegen staan geen beroepsmiddelen open.¹⁵ Alleen een nieuw naturalisatieverzoek of optieverklaring kan hier soelaas bieden.

Uitzonderingen op de verplichting bij de ceremonie aanwezig te zijn om de beschikking in ontvangst te nemen, zijn slechts in een beperkt aantal gevallen toegestaan. Van de zijde van de autoriteiten kan er aanleiding zijn de uitreiking toch in een andere vorm te doen plaatsvinden, bijvoorbeeld wanneer de reisafstanden voor de betrokkene te groot zouden zijn bij optie en naturalisatie in het buitenland. In dat geval kan de uitreiking door ambassade of consulaat op andere wijze plaats vinden, waaronder door toezending via de post.¹⁶

Van de zijde van de aanvrager kunnen alleen vanwege psychische of fysieke of andere zwaarwegende redenen uitzonderingen op de verplichting worden gemaakt (artikel 60 a lid 6). Zwaarwegende redenen kunnen zijn een langdurige zware depressie of andere psychologische belemmeringen. In dat geval kan een gemachtigde worden gezonden.¹⁷

Een beroep op zwaarwegende redenen dient te worden aangetoond aan de hand van een verklaring van een onafhankelijk arts. Op grond van de praktijk bij de naturalisatie-toets, waar eveneens verklaringen van artsen worden gevraagd in geval van lichamelijke of psychische belemmeringen om aan de toets deel te nemen, kan worden verwacht dat het voor betrokkenen zeer moeilijk zal zijn dergelijke verklaringen te verkrijgen en dat de uitzonderingen zeer restrictief zullen worden geïnterpreteerd.¹⁸

In aanmerking nemend dat het bestuursorgaan verplicht is op een andere geschikte wijze het besluit bekend te maken wanneer iemand niet op de ceremonie kan verschijnen, doet zich de vraag voor of deze uitzonderingen niet veel te beperkt zijn geformuleerd.

Onze conclusie is, in tegenstelling tot Van Hattum & Winter, dat de ceremonie inderdaad gezien kan worden als een handeling van uitreiking en niet als een nadere voorwaarde, zodat de wettelijke grondslag van artikel 21 en 23 RWN kan volstaan. Maar daarmee is nog niet gezegd dat de overheid met de instelling van de verplichte ceremonie aan haar verplichting tot bekendmaking en uitreiking heeft voldaan.

12 Nota van toelichting, p. 9.

13 Artikel 60 a lid 7 en 60 b lid 7, gewijzigd BVVN.

14 Artikel 60 a lid 8 en 60 b lid 8 BVVN.

15 Nota van toelichting, p. 9.

16 *TBN* 2007/1, p. 3.

17 *TBN* 2006/4.

18 Van Oers 2006, p. 97.

4. Totstandkomingsgeschiedenis

Een voorzet van Van Boxtel

Op 18 januari 2002 stelt Minister Van Boxtel voor Grote Steden- en Integratiebeleid, nadat hij zijn licht heeft opgestoken in Canada, in zijn nota 'Integratie in het Perspectief van Immigratie' voor om 'ingezetenen bij gelegenheid van hun naturalisatie een meer feestelijke ceremonie aan te bieden.'¹⁹ Tijdens de ceremonie zou het belang van de Nederlandse nationaliteit in rechten en in plichten moeten worden benadrukt. Gemeenten worden in het plan van Van Boxtel niet verplicht een ceremonie ter viering van de verlening van het Nederlanderschap te organiseren.

Wanneer Van Boxtel's nota op 10 april 2002 in de Kamer wordt besproken, komt het voorstel van de naturalisatieceremonie niet aan de orde.²⁰ In mei van hetzelfde jaar stuurt de Minister een brief naar de gemeenten waarin hij uitlegt waarom het belangrijk is een ceremonie te organiseren.²¹ Volgens Van Boxtel vormt naturalisatie in juridische zin het sluitstuk van integratie en is het een kroon op volwaardig burgerschap.

'Nederlander worden betekent uiting geven aan verbondenheid met de Nederlandse maatschappij en de principes waarop het Nederlandse bestel is gebaseerd. Het gaat om niet minder dan gelijkberechting ten opzichte van andere Nederlandse onderdanen en specifieke verbondenheid met Nederland. Daarom mag dat moment niet onopgemerkt voorbij gaan.'

Volgens de Minister geeft de huidige manier van verlening van het Nederlanderschap te weinig ruimte om stil te staan bij de bewuste keuze voor het Nederlanderschap, terwijl Nederlander worden en burger worden van de Nederlandse democratische rechtsorde 'iets [is] om trots op te zijn.'

De ceremonie in de Tweede Kamer

Hoewel gemeenten reeds de mogelijkheid hebben om een ceremonie te organiseren, dienen Kamerleden Sterk (CDA) en Varela (LPF) in november 2002 een motie in waarin zij de Regering verzoeken te komen met een voorstel om de verwerving van het Nederlanderschap een waardiger invulling te geven.²² Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie Nawijn verwijst naar de brief van Van Boxtel.²³

De discussie over de naturalisatieceremonie barst in de Tweede Kamer los in 2004, naar aanleiding van de kabinetsreactie op het rapport 'Bruggen Bouwen' van de Commissie Blok waarin Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie Verdonk haar voornemen kenbaar maakt om een naturalisatieceremonie in alle gemeenten in te voeren.²⁴

19 TK 2001-2002, 28 198, nr. 2.

20 TK 2001-2002 28 198, nr. 5.

21 www.justitie.nl/images/ceremonie_tcm35-31623.pdf, site bezocht in 2005.

22 TK 2002-2003, 28 600 VI, nr. 49.

23 TK 2002-2003, 28 600 VI, nr. 127, p. 2.

24 TK 2003-2004, 28 689, nr. 17.

Bij de vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie op 13 december 2004 opent Sterk, die als lid van een Rotterdamse delegatie naar Canada is geweest, het debat over de ‘naturalisatiedag’.

‘Naturalisatie is voor het CDA een belangrijk moment. Dat is het moment waarop men staatsburger wordt van Nederland. Wat het CDA betreft, hoort dat moment meer te zijn dan alleen maar het krijgen van een papiertje thuis. Een paspoort is immers meer dan een parkeervergunning.’²⁵

Ook volgens Visser (VVD) is het niet goed dat een paspoort door een loket wordt afgegeven of per post wordt opgestuurd. Daaruit blijkt volgens hem niet dat men trots kan zijn op het Nederlanderschap:

‘Toch is dat iets dat wij na moeten streven: trots zijn op ons burgerschap en alles wat wij met elkaar delen, de grondbeginselen van onze democratische rechtsstaat.’²⁶

Vervolgens oppert Visser het idee om voortaan op een nationale feestdag het burgerschap voor de nieuwe Nederlanders op een bijzondere manier te markeren, bijvoorbeeld op Koninginnedag.

Hij lijkt brede steun te krijgen in de Kamer, al merken enkele Kamerleden op dat het onwenselijk zou zijn dat het vieren van de verkrijging van het Nederlanderschap op één moment in het jaar zou betekenen dat men ook slechts één keer per jaar het Nederlanderschap kan verkrijgen.²⁷ In haar reactie zegt Minister Verdonk dat

‘wij het met elkaar eens zijn dat wij één groot feest moeten maken van de inburgering en de naturalisatie. [...] De lijn die u heeft neergezet is mij duidelijk en volg ik graag.’²⁸

In een brief van 24 juni 2005 heeft de Minister de opdracht van de Kamer voor de ontwikkeling van een nationale naturalisatiedag uitgewerkt.²⁹ In de brief omschrijft de Minister een duidelijk doel van de ceremonie: op gepaste wijze uitdrukking geven aan de verbondenheid met en betrokkenheid bij Nederland. Volgens Verdonk is het Nederlanderschap de bekroning van het integratieproces en de bevestiging van het feit dat de nieuwe staatsburger alle rechten en plichten op zich neemt die aan het Nederlanderschap zijn verbonden. Verdonk stelt voor de ceremonie een verplichtend karakter te geven, omdat de huidige constructie die berust op vrijwilligheid voor zowel gemeente als nieuwe staatsburger de ceremonie niet de functie geeft die ermee beoogd wordt. Naast naturalisandi zullen ook optanten worden verplicht op de ceremonie te verschijnen. Ze licht niet toe waarom het wenselijk is dat ook optanten de ceremonie moeten bijwonen.

25 TK 2004–2005, 29 800 VI, nr. 101, p. 8.

26 TK 2004–2005, 29 800 VI, nr. 101, p. 16.

27 Van der Staaij (SGP) en Lambrechts (D66), TK 2004–2005, 29 800 VI, nr. 101, p. 16 en 17.

28 TK 2004–2005, 29 800 VI, nr. 101, p. 44.

29 TK 2004–2005, 28 689, nr. 34.

Op 28 juni overlegt de Commissie Integratiebeleid met Verdonk over haar voorstel.³⁰ De Kamerleden buigen zich over de datum van 24 augustus, de datum waarop de Grondwet van 1815 in werking trad, als nationale naturalisatiedag. Volgens Visser is 24 augustus een prima datum, maar ook 16 maart (in 1815 de eerste Koning der Nederlanden) en 20 januari (in 1579 de Unie van Utrecht) zijn geschikt. Volgens Sterk en Azough (GroenLinks) is 24 augustus niet geschikt, omdat deze datum midden in de vakantie valt.

Ook spreken de Kamerleden zich uit over de inhoud van de ceremonie. Volgens Dijsselbloem (PvdA) moeten de naturalisandi tijdens de ceremonie niet alleen op de plichten, maar vooral ook op de rechten worden gewezen:

‘Aan hen moet het gevoel worden gegeven dat zij erbij horen.’³¹

Vergeer (SP) vindt dat de ceremonie een ‘warm welkom’ moet zijn, waarbij de rechten en plichten in Nederland worden duidelijk gemaakt. Sprekers kunnen volgens haar reflecteren op de participatie van de nieuwe Nederlanders.

Ook Azough heeft het over een gevoel van ‘warmte’ bij de naturalisatieceremonie. De naturalisatiedag moet volgens haar uitdrukking geven aan de binding van de naturalisandi met Nederland. Om de mensen het gevoel te geven dat ze erbij horen, stelt Azough voor dat een mooie ceremonie te houden waarbij de naturalisandi iets meekrijgen van de Nederlandse cultuur in de vorm van een welkomscadeau.³²

Kraneveldt (LPF) vindt dat in de ceremonie een gezonde trots op Nederland moet doorklinken. Zij pleit voor een stevige ceremonie die een gevoel van kracht en saamhorigheid geeft. De ceremonie kan worden afgesloten met het zingen van Wilhelmus. Sterk is het met Kraneveldt eens, maar voor Visser, Vergeer (SP) en Lambrechts (D66) gaat het meezingen van het volkslied te ver.

Hoewel de Kamerleden het erover eens zijn dat de ceremonie is bedoeld om mensen welkom te heten, zijn ze er tegelijkertijd voor om de nieuwe Nederlanders op dezelfde gelegenheid te wijzen op hun rechten én plichten. Trots op Nederland wordt niet vaak genoemd door de Kamerleden: alleen Kraneveldt en Visser nemen dit woord in de mond, net als Van Boxtel in 2002. De Kamer lijkt een ceremonie voor te staan waarin een ‘lichte’ nationale identiteit naar voren komt. De meeste Kamerleden zijn bijvoorbeeld geen voorstander van het zingen van het Wilhelmus. Alleen de LPF geeft de voorkeur aan een ‘stevige’ ceremonie en wil daarmee de ceremonie gebruiken om een sterke nationale identiteit uit te drukken.

In haar reactie zegt Verdonk dat de ceremonie feestelijk moet zijn en een positieve uitstraling moet hebben. De naturalisandi worden op hun plichten gewezen, maar ook op de kansen die Nederland biedt. Aan de datum van 24 augustus wil de Minister vasthouden, ook al valt deze in de zomer. Tot slot gaat de Minister kort in op het verschil tussen optie en naturalisatie. Volgens haar wordt van optanten, doordat ze in Nederland zijn geboren en getogen, verondersteld dat ze ingeburgerd zijn. Waarom zij toch de ceremonie moeten bijwonen wordt echter opnieuw niet duidelijk gemaakt.

30 TK 2004–2005, 28 689, nr. 37.

31 TK 2004–2005, 28 689, nr. 37, p. 1.

32 TK 2004–2005, 28 689, nr. 37, p. 4.

De ceremonie volgens Verdonk

In de nota van toelichting bij de wijziging van het besluit verkrijging en verlies Nederlanderschap schrijft Verdonk dat ‘de ceremonie [...] cachet [dient] te geven aan de bijzondere band die tot stand komt tussen het Koninkrijk en de nieuwe staatsburger’ en dat de ceremonie ‘een bevestiging [zal] zijn van het feit dat de nieuwe staatsburger met zijn naturalisatie alle rechten en plichten verwerft en aanvaardt die aan het Nederlanderschap verbonden zijn’.³³ Op 18 augustus 2006 schrijft Verdonk een brief aan de burgemeesters, waarin zij drie aandachtspunten formuleert:

1. Presenteren wie we zijn, waaronder de geschiedenis die onze identiteit gevormd heeft;
2. Wijzen op de balans tussen rechten en plichten;
3. Omgangsvormen.³⁴

In het voorstel van Verdonk is er plaats voor het uitdragen van de nationale identiteit. In die zin is de ceremonie van Verdonk een uiting van een sterke nationale identiteit. Net als de Kamer grijpt Verdonk de gelegenheid van de ceremonie aan om de nieuwe Nederlanders te wijzen op de rechten en plichten. Met aandacht voor de Nederlandse omgangsvormen lijkt Verdonk de ceremonie als inburgeringscursus te willen benutten. Maar uiteindelijk wordt de invulling van de ceremonie aan de gemeenten overgelaten, wellicht omdat hierover in de Kamer geen consensus kan worden bereikt. Alleen al over het zingen van het volkslied lopen de meningen zeer uiteen. De vraag wat de Nederlandse identiteit is en hoe deze moet worden uitgedrukt wordt door de Kamer dus niet beantwoord.

Op 24 augustus 2006 vindt de eerste nationale naturalisatiedag in Nederland plaats.

De verklaring van verbondenheid

Met de discussie over de invoering van een naturalisatieceremonie worden ook de onderhandelingen over de invoering van een eventuele verklaring van verbondenheid geopend. Op 2 september 2004 stelt Rouvoet (ChristenUnie) voor om het uitreiken van een ‘loyaliteitsverklaring’ als onderdeel van de naturalisatieceremonie in te voeren.³⁵ Verdonk ziet niets in een loyaliteitsverklaring, omdat een dergelijke verklaring voor veel Nederlanders een negatieve connotatie heeft.³⁶

‘Loyaliteitsverklaring’ is een beladen term, die duidelijk in verband staat met de Duitse bezetter in de Tweede Wereldoorlog.³⁷

Toch spreken verschillende Kamerleden zich uit voor het afleggen van een eed of verklaring tijdens de ceremonie. Volgens Visser kan door middel van het afleggen van

33 *Staatsblad* 2006, 250.

34 http://www.justitie.nl/images/20060809%20Nationale%20naturalisatiedag.doc%20oproep%20aan%20burgemeesters.doc%20brief_tcm34-16048.pdf, website bezocht op 17 januari 2008.

35 TK 2003-2004, 28 689, nr. 23.

36 TK 2004-2005, 28 689, nr. 34.

37 TK 2004-2005, 28 689, nr. 37, p. 5.

een eed of verklaring een goede invulling worden gegeven aan het uiten van gevoelens voor Nederland. Ook Sterk maakt zich hard voor het afleggen van een eed of verklaring, waarin de naturalisandi zich loyaal verklaren aan de wetten van Nederland, als vast onderdeel van de ceremonie.

Verdonk geeft hierop aan dat de Kamer zal bepalen of er een loyaliteitsverklaring komt, waarna Kraneveldt en Strek een motie indienen voor de introductie van een ‘intentieverklaring’ waarin verbondenheid van nieuwe Nederlanders met Nederland tot uitdrukking wordt gebracht.³⁸ Op zes juni 2006 wordt een voorstel tot wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap ter invoering van een ‘verklaring van verbondenheid’ ingediend.³⁹ Hoewel het woord ‘loyaliteit’ in het wetsvoorstel niet wordt gebezigd, past de introductie van de verklaring bij het idee van een sterke nationale identiteit.

5. Het mediadebat

Hoe is over de naturalisatieceremonie bericht in de media? Om deze vraag te beantwoorden, zijn de landelijke dagbladen onderzocht via de krantenbank, voor de periode 23 mei 2002 tot en met 15 december 2007. Voor 23 mei 2002 werden geen berichten in de dagbladen aangetroffen. In totaal werden 80 berichten gevonden (zie tabel 1).⁴⁰

Tabel 1. Overzicht krantenberichten

Opiniestukken (incl. columns en ingezonden brieven)	27
Plannen Kamer/regering	23
Impressies naturalisatieceremonie	21
Buitenlandse naturalisatieceremonies	5
Oudere ex-Nederlandse die ceremonie moet bijwonen	2
Plan van Boxtel	2
<i>Totaal</i>	<i>80</i>

De meeste berichten betreffen opinies in 19 opiniestukken, vier columns en vier ingezonden brieven (27). De tweede omvangrijke categorie betreffen aankondigingen en besprekingen van de plannen van de Kamer en regering tot invoering van een ceremonie (23). De derde categorie betreft impressies van plaats gevonden naturalisatieceremonies. De eerste landelijke naturalisatiedag van 24 augustus 2006 krijgt veel aandacht (19). Maar de tweede landelijke naturalisatiedag van 24 augustus 2007 leidt slechts tot twee berichten in het Algemeen Dagblad en Parool.⁴¹ Een andere krant besteedt aan-

³⁸ TK 2004-2005, 28 689, nr. 35.

³⁹ Wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap ter invoering van een verklaring van verbondenheid, en tot aanpassing van de regeling van de verkrijging van het Nederlanderschap na erkenning, TK 2005-2006, 30584 (R 1811), nr. 2.

⁴⁰ Onderzocht werden *Algemeen Dagblad*, *Financieel Dagblad*, *de Volkskrant*, *Trouw*, *Het Parool*. *De Telegraaf* is niet in de lexisnexis krantenbank opgenomen; Zoeken via de website van *De Telegraaf* leverde geen resultaten op. Gezocht werd op de woorden naturalisatiedag, naturalisatieceremonie, naturalisatie en Nederlanderschap.

⁴¹ ‘Tweede Naturalisatiedag verwelkomt Allochtonen’, *Het Parool*, 23 augustus 2007; ‘Aanvaarden Nederlanderschap nu een verplicht, maar leuk feestje’, *Algemeen Dagblad*, 24 augustus 2007.

dacht aan de evaluatie door gemeenten. Als de bedoeling van de ceremonie was om nationale aandacht te krijgen voor naturalisatie, dan lijkt dat op langere termijn niet te lukken. Tenslotte wordt aandacht besteed aan de naturalisatieceremonie in Canada (5), naar aanleiding van het werkbezoek van Verdonk aan het land.⁴² In negen van de 80 berichten, een column (Mirza) en drie opiniestukken komen migranten aan het woord.

In deze analyse van de berichtgeving over de naturalisatieceremonie concentreren we ons op de drie meest omvangrijke categorieën berichten: de plannen van de Kamer en regering, de impressies van de naturalisatiedagen en de opiniestukken.

Het oorspronkelijke plan tot invoering van een naturalisatieceremonie van toenmalig Minister van Boxtel van Grote Stedenbeleid (D66) kreeg met slechts twee berichten in 2002 nauwelijks aandacht. Eind 2005 komt de berichtenstroom goed op gang, wanneer Kamerleden pleiten voor invoering van een ceremonie en de Regering dit plan overneemt.

De berichten over de plannen van Kamer en kabinet zijn in het algemeen neutraal tot positief van toon. Er wordt ingegaan op het doel en de opzet van de ceremonie en de reeds bestaande ceremonies in gemeenten zoals Rotterdam en in het buitenland. Als doel worden het vaakst genoemd: het feestelijk vieren van de nationaliteitsverkrijging (9), verwelkoming van nieuwe burgers (9) en het verlenen van cachet of allure aan het moment waarop de Nederlandse nationaliteit wordt verkregen (8). Andere doelen zoals de nadruk op verkregen rechten en plichten (5), integratie (3), benadrukken van het bijzondere van het Nederlanderschap (2) en uitdrukking van verbondenheid (3) worden minder vaak genoemd, trots op het Nederlanderschap slechts één keer. In de publiciteit rond de eerste naturalisatiedag van 24 augustus 2006 wordt integratie wat vaker genoemd (7 keer). Trots op Nederland en trouw aan Nederland worden opnieuw weinig genoemd (2 en 1 keer).

Wat betreft de opzet van de ceremonie worden vooraf verschillende mogelijke invullingen besproken. Het vaakst het zingen of ten gehore brengen van het Wilhelmus (8) en het afleggen van een eed of loyaliteitsverklaring (8). Verder worden nog genoemd het uitreiken van een kopie van de Grondwet (2) en het ophangen van de Nederlandse vlag (2). Andere mogelijkheden zoals het geven van een cadeautje, het houden van een receptie of intercultureel feest worden slechts één keer genoemd. In de publiciteit rond 24 augustus 2006 wordt de uiteindelijke opzet van de dag als sober en simpel beschreven. Geen volkslied of vlag, maar koffie met de burgemeester, een cadeautje en activiteiten waarin soms het lokale karakter wordt uitgedrukt, zoals een Zeeuws kwartetspel of een rondvaart door de stad.⁴³ Diverse gemeenten zeggen dat ze geen geld hebben voor meer dan een kopje koffie. Anderen houden het eenvoudig uit vrees er een nationalistische plechtigheid van te maken. Een van de kritieken is dan ook dat de plechtigheid te formeel, te afstandelijk en te braaf is. Ook blijkt de opkomst van migranten tegen te vallen. Kranten melden onder koppen als 'Naturalisatiedag loopt niet', 'Weinig animo voor naturalisatiedag', 'Integratiefeestje niet in trek' dat vanwege

42 O.a. *de Volkskrant*, 8 juni 2006, 'Naturaliseren is een feestelijk gebeuren in Canada. Minister Verdonk kijkt plechtigheid af in Toronto: "Het is belangrijk dat een welkom wordt uitgesproken".'

43 Nederlander worden met koffie van de burgemeester; Het loopt niet storm op de eerste naturalisatiedag, *de Volkskrant*, 24 augustus 2006

het niet-verplichte karakter van deze eerste naturalisatiedag in augustus 2006 migranten vaak wegblijven.⁴⁴

In de krantenberichten komt ook de kritiek op de ceremonie uitgebreid aan bod. De belangrijkste kritiekpunten betreffen het vanaf oktober 2006 verplichte karakter van de ceremonie (4) en de gekozen dag, 24 augustus, omdat deze in de zomervakantie valt en omdat de datum niet de juiste boodschap over de Nederlandse geschiedenis uitdraagt. Maar de vraag die centraal staat is of de ceremonie nu wel of niet nationalistisch is en of de ceremonie wel bij de Nederlandse nationaliteit past of juist on-Nederlands is.⁴⁵

NRC-columnist Bas Heijne gebruikt woorden als ‘aandoenlijk’, ‘benepen’, ‘kneuterig’ en ‘infantiel nationalisme’ om de plechtigheid te omschrijven.⁴⁶ Volgens Heijne is de ceremonie een uiting van onzekerheid over de Nederlandse identiteit. De krampachtige poging de Nederlandse identiteit te benadrukken, uit angst voor onontkoombare ontwikkelingen als globalisering en immigratie, leidt vooral tot veel folklore.

Volgens Paul Scheffer lag een van de redenen tot invoering van de ceremonie in de wens van migranten zelf. Hij haalt de kritiek aan van Fouad Laroui en Afshin Elian op het vroegere bureaucratische karakter van de uitreiking. Scheffer noemt onder meer als doel de verplichting van de samenleving om immigranten als volwaardige deelnemers te verwelkomen. Hij benadrukt dat van immigranten niet meer mag worden gevraagd dan van ingezetenen zelf- als die het Wilhelmus alleen nog in het voetbalstadion zingen, mag van nieuwe landgenoten dan gevraagd worden het tijdens een naturalisatieceremonie te zingen? Het laten afleggen van een eed betekent dat ingezetenen zelf de Grondwet beter moeten leren kennen. Volgens hem hoeft de ceremonie niet te leiden tot nationalisme en kan het een ingetogen en bescheiden bijeenkomst zijn waarin nieuwkomers uitgenodigd worden deel uit te maken van een betere wij.⁴⁷ Een ander opiniestuk noemt de verplichting voor de Nederlandse overheid genaturaliseerden hetzelfde te behandelen als geboren Nederlanders.⁴⁸ Volgens anderen wordt aan deze verplichtingen echter niet voldaan. De parallel met de VS gaat niet op, omdat in de VS immigranten daadwerkelijk welkom worden geheten en in Nederland niet.⁴⁹ De ceremonie komt immers uit de koker van de Minister die een zeer restrictief beleid voorstaat. Genaturaliseerden worden nog steeds op huidskleur of afkomst beoordeeld en blijven allochtoon.⁵⁰

De invulling van de naturalisatieceremonie wordt betiteld als een ‘lauw loene vertoning’.⁵¹ Azghari beschrijft de ceremonie waaraan zijn ouders deelnamen als een ‘diploma-uitreiking, ontdaan van alle franje.’ Het was vooral een formele ceremonie,

44 *Financieel Dagblad*, 22 augustus 2006, *Algemeen Dagblad*, 22 augustus 2006, *Het Parool*, 22 augustus 2006.

45 *NRC*, Zaterdagbijvoegsel, 21 januari 2006, ‘Met vlag en Volkslied’.

46 *NRC*, 26 augustus 2006, ‘Folklore’.

47 ‘Fijn, kan heel het land meenaturaliseren. Komst migranten biedt unieke mogelijkheid tot zelfbespiegeling’, *NRC*, 29 augustus 2006.

48 ‘Naturalisatiedag’, *NRC*, 24 augustus 2006.

49 ‘Poldertrots; naturalisatiedag berust op valse parallel met VS’, *Financieel Dagblad*, 25 augustus 2006. ‘Nationalisme Nederland anders dan in VS’, *NRC*, 5 september 2006.

50 *de Volkskrant*, ‘Naturalisatie’ (Forum), 28 juni 2005.

51 ‘Gluiperig liedje van verlangen. Achtergrond Nieuw nationalisme’, *de Volkskrant*, 15 december 2007.

waarbij een ontspannen sfeer ontbrak en geen sprankje vreugde of gezelligheid aanwezig was.⁵² Volgens een Franse migrante worden deelnemers afgescheept met 'prullaria'. Paul Scheffer doet allerlei voorstellen voor verdere opluistering van de ceremonie, maar denkt dat het niet zover zal komen, want: 'Maar ja, dan stuit je weer op de Nederlandse elite die de boel altijd aan flarden wil relativeren en de emoties ontkent van migranten die zojuist een nieuw paspoort hebben gekregen. Ik citeer de historicus Kossmann: 'Een land als het onze heeft zulke woorden niet nodig'. Vreselijk vind ik zo'n opvatting.⁵³

Maar het is wel de opvatting van de meeste commentatoren. Volgens hen is de tijdens de ceremonie tentoongespreide onhandigheid juist typisch Nederlands, charmant en wars van nationalisme. Nederlanders zijn immers notoir onhandig in feestvieren.⁵⁴ Het afleggen van een eed op de Grondwet wordt wel weer als on-Nederlands en nationalistisch gezien. In Nederland hebben we het niet zo op de onderstreping van rites de passages in het openbare leven, aldus d'Oliviera.⁵⁵

6. De uitvoeringspraktijk

Hoe wordt de naturalisatieceremonie in de gemeenten vorm gegeven? En komt in die vormgeving een 'sterke' of 'lichte' Nederlandse identiteit naar voren? Deze vragen worden hieronder beantwoord aan de hand van een analyse van de manier waarop gemeenten de ceremonie organiseren. De analyse is gebaseerd op websites van gemeenten, rapportages van de IND en krantenberichten.⁵⁶

De meeste gemeenten organiseren op 24 augustus 2006, de eerste nationale naturalisatiedag, voor het eerst een ceremonie. Er zijn echter ook gemeenten die al voor die tijd een feestelijke bijeenkomst voor nieuwe Nederlanders organiseerden.⁵⁷ Om ideeën op te doen voor de vormgeving van de ceremonie, organiseerde de Vereniging van Nederlandse gemeenten in november 2006 een studiereis naar Canada.⁵⁸

Niet alle gemeenten organiseerden op de eerste Nederlandse naturalisatiedag echter een ceremonie. Volgens een onderzoek dat door Postbus 51 werd verricht was er in 17% van alle gemeenten geen plechtigheid op 24 augustus 2006. Als redenen werden hiervoor opgegeven dat er te weinig naturalisandi waren om een feestje mee te vieren, of omdat er onder de nieuwe Nederlanders geen animo was om de ceremonie bij te

52 'De ceremonie van Verdonk is niet bepaald gezellig', *Trouw*, 6 november 2007.

53 'Gluiperig liedje van verlangen. Achtergrond Nieuw nationalisme', *de Volkskrant*, 15 december 2007.

54 Mirza, *de Volkskrant*, 28 augustus 2006.

55 *de Volkskrant*, 1 februari 2005, 'Ongeduldige Rita Verdonk grossiert in mallepraat, Ullu Jessurun d'Oliviera'.

56 Monitor Naturalisatieceremonie, INDIAC, maart 2007 (beslaat de periode 1 januari 2006 tot 1 oktober 2006) en Monitor Naturalisatieceremonie, INDIAC, juni 2007 (beslaat de periode oktober 2006 tot januari 2007).

57 Zo organiseerde Den Haag al een naturalisatiedag op 24 augustus 2005, zie 'Eerste 'dag van de naturalisatie' in Den Haag', *Elsevier*, woensdag 24 augustus 2005. Capelle aan den IJssel heeft sinds 2001 een naturalisatieceremonie, zie Brief Verdonk aan burgemeesters van 15 augustus 2006.

58 'Nederlanders spiegelen zich aan Canadese naturalisatieceremonie', *VNG magazine*, 22 december 2006.

wonen.⁵⁹ In de gemeenten die wel een ceremonie organiseerden, viel de opkomst vaak tegen. Gemiddeld nam iets meer dan de helft (51%) van de genodigden deel aan de eerste naturalisatiedag. Vanaf 1 oktober 2006 is deelname aan de ceremonie voor op-tanten en naturalisandi verplicht. Het opkomstpercentage ligt vanaf die tijd veel hoger: 96% bij de grote en 100% bij de kleine gemeenten.

Sinds de ceremonie een verplicht onderdeel vormt van de naturalisatieprocedure, wordt zij door de gemeenten vaker dan eens per jaar georganiseerd. In Den Haag is er elke maand een ceremonie, waaraan steeds ongeveer 200 mensen deelnemen. Ook Zwolle heeft gekozen voor een maandelijks ceremonie. In Amsterdam vindt er iedere week een ceremonie plaats, steeds voor zo'n 70 personen. Amersfoort organiseert iedere zes weken een plechtigheid. Meer dan de helft van de gemeenten (58%) hanteert echter geen vaste planning van de ceremoniedagen, vanwege het lage of onregelmatige aantal opties en naturalisaties.

De manier waarop de naturalisatiedag wordt gevierd verschilt per gemeente. Zo wordt het Wilhelmus meegezongen in Amsterdam, Den Bosch en Den Haag, maar is er in de meeste gemeenten (96%) geen plaats voor het volkslied in de ceremonie. In Rotterdam hangt de Nederlandse vlag uit, terwijl de vlag in Den Haag niet wordt gehesen, maar wel, zoals in Oldenzaal, cadeau gedaan. In Nijmegen en Amsterdam gaan alle nieuwbakken Nederlanders op de foto met de burgemeester, terwijl daar in Rotterdam niet voor is gekozen. Vaak is er een receptie of borrel ter afsluiting van de plechtigheid, maar toch wordt hier in 25% van de gemeenten van af gezien. In slechts 5% van alle gemeenten is er (live) muziek. Voorbeelden hiervan zijn Den Haag, waar een koor van inburgeraars smartlappen ten gehore brengt, en Den Bosch, waar ook Nederlandstalige muziek klinkt. In Rotterdam is er een draaiorgel.

Maar er zijn ook overeenkomsten. Zo wordt er in de meeste gemeenten gesproken, meestal door de burgemeester. In de toespraak wordt het vaakst ingegaan op de nieuw verkregen grondrechten, namelijk het actieve en passieve kiesrecht en de benoembaarheid in alle functies van de openbare dienst. Daarna is er aandacht voor de diversiteit in de Nederlandse samenleving. Ook de Nederlandse democratische principes, het onderwerp 'burgerschap' en de andere grondrechten, zoals het anti-discriminatiebeginsel en de vrijheid van meningsuiting, komen vaak aan de orde. In 34% van de toespraken werd ingegaan op de geschiedenis van Nederland of de gemeente.

Ook zijn er vaak cadeautjes. In Amsterdam worden de nieuwe Nederlandse staatsburgers verblijd met een Delftsblauwe aardappel, een kunstwerk van de Chinese kunstenaar Ni Haifeng. In Delft krijgen de naturalisandi een stuk Hollandse kaas, een kaasschaaf en Delftsblauwe klompjes, terwijl in Den Haag is gekozen voor de vlag, een kopie van de Grondwet en een pluchen ooievaar, het symbool van de stad. In Rotterdam kan men kiezen uit een heel scala aan presentjes, zoals een zonnebril, een paraplu, een knuffel en een multicultureel kookboek. Meestal zijn de cadeautjes echter kenmerkend voor de gemeenten zelf.

Daarnaast worden tijdens de ceremonie volgens de IND rapportage in 67% van de gemeenten boekjes of folders over het Nederlandschap, de gemeente en/of over Nederland uitgereikt. Een voorbeeld hiervan is de brochure 'Welkom in Nederland'

59 Antwoord van Minister Verdonk op Kamervragen van Dijssebloem, TK 2005-2006, Aanhangsel, 2147.

die door het Ministerie van Binnenlandse zaken wordt uitgegeven. In een brief aan de Tweede Kamer van 15 augustus 2006 noemt Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties Nicolai de vijftien pagina's tellende brochure een handreiking, die dient als een eerste introductie voor de 'nieuwe Nederlanders' in de grondbeginselen van de Nederlandse democratie, rechtsstaat en maatschappij.⁶⁰

'U moet uw eigen geld verdienen. Zorgen voor uw omgeving. Uw best doen om goed met uw burens en anderen samen te leven.'⁶¹

Het is niet duidelijk hoe vaak de brochure 'Welkom in Nederland' bij de naturalisatieceremonie wordt uitgereikt.

Ceremonies met een lokaal karakter

Vaak heeft de ceremonie een sterk lokaal karakter, hetgeen het meest tot uitdrukking komt in de activiteiten tijdens het informele gedeelte van de ceremonie. Zo beklimmen de nieuwe Nederlanders samen met de burgemeester de Plechelmstoren in Oldenzaal en maken ze in Zaanstad een uitstapje naar de Zaanse schans. In Alkmaar maken de kaasdragers hun opwachting. De nieuwe Nederlanders maken in Vlaardingen een stadswandeling. In Amstelveen zingt men, naast het Wilhelmus, het Amstelveenlied. Deze manier van invulling van de ceremonie wordt wel als 'folkloristisch' betiteld.⁶² In Utrecht, Woensdrecht en Nijmegen krijgen de naturalisandi een rondleiding door een museum. Een voorstel van de gemeenteraadsleden van GroenLinks in Nijmegen om de ceremonie te gebruiken om een 'Nijmeegse identiteit' te kweken heeft het uiteindelijk niet gehaald.⁶³

Ook in de cadeaus die worden uitgedeeld kan de lokale identiteit doorklinken. Zo krijgen nieuwe Nederlanders in Schouwen-Duiveland een Zeeuws kwartetspel en wordt men in Borsselle voorzien van een treinkaart van de stoomtrein en een toegangskaart voor de vlindertuin.

In de woorden van Verdonk, Vogelaar en Cohen

De Ministers Verdonk en Vogelaar hielden een toespraak op de landelijke ceremonies in Den Haag in 2006 en 2007.⁶⁴ Burgemeester Cohen sprak de nieuwe Nederlanders toe op de eerste nationale naturalisatiedag in Amsterdam.⁶⁵ Wat is volgens deze drie hoogwaardigheidsbekleders waar het om gaat op 24 augustus?

60 TK 2005-2006, 28 689, nr. 40.

61 Welkom in Nederland, p. 10.

62 Naturalisatie in Nederland, VNG magazine, 22 december 2006.

63 *GroenLinks wil een Nijmeegse naturalisatiedag*, www.groenlinks.nl/lokaal/nijmegen, site bezocht in 2006.

64 Toespraak Verdonk: <http://www.justitie.nl/actueel/toespraken/archief2006/naturalisatieceremonie.aspx>, toespraak Vogelaar: <http://www.vrom.nl/pagina.html?id=32547>, sites bezocht op 18 januari 2008.

65 http://amsterdam.nl/gemeente/college/burgemeester_cohen_0/toespraken/2006/naturalisatiedag_24, site bezocht op 18 januari 2008.

Alle drie heten de naturalisandi welkom als landgenoten en zeggen de verkrijging van het Nederlandschap te willen vieren. Verdonk zegt dat Nederland de nieuwe staatsburgers zal opnemen en ‘als één van ons zal beschouwen.’ Met Vogelaar gaat ze in op een aantal grondrechten die in de Grondwet zijn vervat, terwijl Cohen het laat bij een verwijzing naar ‘volledige gelijkberechting met nieuwe Nederlanders.’ Verdonk en Cohen leggen uit welke grondrechten de nieuwe Nederlanders erbij hebben gekregen.

Verdonk en Cohen zeggen ervan uit te gaan dat de nieuwe Nederlanders zich vanaf nu verantwoordelijk voelen voor de samenleving. Verdonk neemt met Vogelaar aan dat de nieuwe Nederlanders willen ‘meedoen’. Beide bewindslieden noemen de verplichtingen die het Nederlandschap met zich meebrengt. Verdonk denkt hierbij aan ‘dezelfde verplichtingen als alle andere Nederlanders’ maar legt niet uit welke verplichtingen dat precies zijn. Vogelaar noemt de verplichting de Nederlandse rechtsorde te respecteren.

Cohen neemt het woord ‘verplichtingen’ niet in de mond, maar legt wel uit wat er wordt verstaan onder ‘goed burgerschap’: proberen wat te doen voor de omgeving en politieke en maatschappelijke betrokkenheid tonen:

‘Ga dus stemmen! En kijk de komende tijd naar vrijwilligerswerk, of vraag aan een oude buurman of buurvrouw hoe het met hen gaat, of wat u voor hen kunt doen. Een goede buur is beter dan een verre vriend; u weet dat beter dan wie ook.’

Als typisch Nederlandse begrippen noemt Cohen ‘gedogen’ en ‘tolerantie’. Verdonk en Vogelaar gaan in op de strijd tegen het water, die de Nederlanders heeft doen beseffen dat ze elkaar nodig hebben en met elkaar moeten overleggen. Volgens Vogelaar heeft het de Nederlanders geleerd voor de mening van anderen open te staan en hebben ze er hun liefde voor de grondrechten aan overgehouden:

‘Iedereen kan en mag in ons land zijn wie hij wil zijn. [...] Zo heeft iedereen de vrijheid te kiezen welke politieke overtuiging of geloof hij wil aanhangen. Of daar juist afscheid van te nemen. En dat ook te kunnen zeggen zonder angst. [...] Wie vrij wil zijn, moet ook de vrijheden en rechten van anderen respecteren. [...] Dat is waar de Grondwet om draait.’

Zowel Verdonk als Vogelaar refereren aan de onzekerheid van de afgelopen jaren over wat ‘ons’ bindt en de noodzaak van de ceremonie om duidelijk te maken wat de Nederlandse identiteit is.

Het valt op dat er belangrijke overeenkomsten zijn tussen de toespraken. Zo worden de nieuwe Nederlanders in alle drie de toespraken welkom geheten in de Nederlandse samenleving en dient verkrijging van het Nederlandschap te worden gevierd. Alle drie de sprekers menen echter tegelijkertijd dat het nodig is de aanwezige naturalisandi uit te leggen hoe een goede Nederlander zich dient te gedragen. Daarnaast is er in alle drie de uitspraken ruim plaats voor een beschrijving en verklaring van de Nederlandse identiteit.

7. Conclusies

Hoewel de naturalisatieceremonie vaak wordt gezien als een 'kindje' van Verdonk is het Van Boxtel die reeds in 2002 voorstelt het moment van naturalisatie te omgeven met een feestelijke ceremonie. Het duurt echter nog tot 1 oktober 2006 voordat het organiseren van naturalisatieceremonies voor gemeenten verplicht is en naturalisandi en optanten alleen na deelname aan de ceremonie daadwerkelijk Nederlander worden. De introductie van de ceremonie dwingt tot nadenken over de manier waarop de Nederlandse identiteit moet worden uitgedrukt tijdens de plechtigheid.

Uit de analyse van de politieke debatten voorafgaand aan de introductie van de ceremonie blijkt niet dat de Tweede Kamerleden en de Minister de ceremonie willen benutten voor het uitdrukken van een sterke nationale identiteit. Het woord 'trots' wordt slechts een enkele keer gebruikt en de meeste Kamerleden zijn geen voorstander van het zingen van het Wilhelmus. Meerdere malen klinkt de wens dat nieuwe Nederlanders zich vooral welkom dienen te voelen. Aan de andere kant is er de wens van de meeste Kamerleden en van de Minister om de nieuwe staatsburgers te wijzen op de rechten en plichten die ze er met hun Nederlandse paspoort bij krijgen. Blijkbaar is dat waar het om draait bij de nationale beleidsmakers wanneer het gaat om de verkrijging van het Nederlanderschap: de waardering van de nieuw verworven rechten en het respecteren van de plichten.

Over de Nederlandse identiteit laat de Kamer zich niet uit, wellicht omdat wordt gevreesd dat over dit onderwerp geen consensus kan worden bereikt. De beeldspraak die Kossmann gebruikt in het kader van de nationale identiteit is ook hier van toepassing. Hij ziet de manier waarop in Nederland wordt omgegaan met het onderwerp nationale identiteit als een grote kwal op het strand: bekijk haar van alle kanten, maar ga er vooral niet in staan.⁶⁶

In de berichtgeving omtrent de doelen van de naturalisatieceremonie ligt het accent vooral op het feestelijk welkom heten van de nieuwe staatsburgers. Andere doelen zoals de nadruk op verkregen rechten en plichten, het benadrukken van het bijzondere van het Nederlanderschap en uitdrukking van verbondenheid worden minder vaak genoemd. Trots op het Nederlanderschap speelt een zeer beperkte rol. De doelen van de naturalisatieceremonie zoals geformuleerd in de media lijken uit te gaan van de uitdrukking van een lichte nationale identiteit. Bij de beschrijving van de dag zelf wordt het eenvoudige karakter van de viering benadrukt.

Na bestudering van de manier waarop de ceremonie in de praktijk wordt vormgegeven, blijkt dat de meeste gemeenten een lichte Nederlandse identiteit benadrukken: er is vaak geen plaats voor het Wilhelmus en ook wordt niet overal de vlag gehesen. Omdat gemeenten de vrijheid hebben deze naar eigen smaak in te richten, krijgt de ceremonie in veel gevallen een sterke lokale, volgens sommigen folkloristische, tint. In die zin is de invoering van de ceremonie niet per se een manier om een sterke nationale identiteit uit te drukken. In de toespraak van de burgemeester wordt echter niet alleen ingegaan op de lokale identiteit, maar vaak ook op de nieuw verkregen grond-

66 Kossmann, E.H. (1986), *De Lage Landen 1780-1980. Twee eeuwen Nederland en België. Deel I. 1780-1914*, Amsterdam: Agon.

rechten, de diversiteit in de Nederlandse samenleving en de Nederlandse democratische principes, het onderwerp 'burgerschap' en de andere grondrechten.

In hun toespraken leggen Verdonk en Vogelaar de nadruk op de uit de Grondwet voortvloeiende rechten en plichten, terwijl Cohen de nieuwe Nederlanders vanuit het begrip 'goed burgerschap' wil leren voorbeeldige Nederlanders te zijn. De drie bewindslieden hebben een boodschap voor de nieuwe Nederlanders: jullie horen erbij, maar er wordt wel van jullie verwacht dat jullie je als goed burger gedragen en leven naar de principes van een liberale democratische staat. Met de uitleg van het ontstaan van de Nederlandse identiteit en een beschrijving van deze identiteit lijkt de ceremonie toch weer meer richting het idee van een sterke nationale identiteit te schuiven. Deze ontwikkeling was al ingezet met het verplicht stellen van de aanwezigheid bij de ceremonie. Het verplicht afleggen van de eed, waarmee de toekomstige Nederlanders volgens sommige Kamerleden hun gevoelens voor Nederland kunnen uitdrukken en zij zich loyaal kunnen verklaren aan de wetten van Nederland, zal hieraan nog bijdragen.